

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Derleme Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

2/1, 1-28

Makale Geliş Tarihi: 15.02.2021

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 09.03.2021

Alyılmaz, C. (2021). Dmitri Dmitriyeviç Vasilyev'in ardından. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 1-28.
<http://dx.doi.org/10.46321/bugu.44>

DMİTRİ DMİTRİYEVIÇ VASİLYEV'İN ARDINDAN

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ

Bursa Uludağ Üniversitesi calyilmaz@gmail.com ORCID

Öz

Ne kadar imkân sağlanırsa sağlansın bilim dallarının gelişmesinde ve ilerlemesinde esas itibarıyla bilim insanlarının rolü oldukça fazladır. Nitekim pek çok bilim dalı vefakâr bilim insanlarının özverili çalışmaları sayesinde değer kazanmış ve gelişme göstermiştir. Türkoloji çalışmaları da hem ülkemizde hem de ülkemizin dışında kurumsal her türlü çabaya rağmen bazı şahısların gayretleriyle bugünkü noktaya gelmiştir.

“Rusya Türkolojisi” olarak da adlandırılan “Rusya’daki Türkoloji faaliyetleri”nin ciddi bir devlet politikasının ürünü olarak yüzyılı aşkın bir süreden beri adından söz ettirdiği bilinmektedir. Ancak Rusya’daki Türkoloji çalışmalarının da bugünkü aşamaya gelmesinde bazı bilim insanlarının çalışmaları önemli rol oynamıştır.

Rusya Türkolojisi’ne âdeta damgasını vuran bilim insanlarından biri de Dmitri Dmitriyeviç VASİLYEV olmuştur. VASİLYEV’in çalışmaları esas itibarıyla eski Türk tarihi ve eski Türk yazıtlarıyla ilgilidir. Ancak o, çalışmalarını yalnızca bunlarla sınırlandırmamış; Türkoloji’nin her alanıyla ilgilenmiş; Türklerin yaşayışına, inanışına, diline, edebiyatına, kültürüne... ait pek çok konu hakkında makaleler ve bildirimler yazmıştır.

Ömrünü Türkoloji’ye, Türk tarihine ve Türk yazıtlarına adayan Rusya Bilimler Akademisi Üyesi Dmitri Dmitriyeviç VASİLYEV, 18 Ocak 2021 tarihinde Covid19 salgını yüzünden hayatını kaybetmiştir.

Bu makalede VASİLYEV’in hayatı, mizacı, Türkoloji ve yazıt bilimi alanında yapmış olduğu bazı çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Dmitri Dmitriyeviç VASİLYEV, Rusya Federasyonu, Türkoloji, eski Türk yazıtları, tarih.

AFTER DMİTRİ DMİTRİYEVIÇ VASİLYEV

Abstract

The role of scientists in the development and advancement of scientific disciplines is pivotal, independent of the level of support provided for science. Indeed, many disciplines have developed and become acclaimed thanks to the selfless work of devoted scientists. Likewise, the field of Turkology has become what it is today thanks to the efforts of some individuals, in addition to the efforts of the institutions in Turkey and abroad.

Also named as “Russian Turkology”, the “Turkology studies in Russia” are known to be strongly supported in the context of a state policy with a history of more than a century. However, the studies of certain scientists played a significant role in shaping Russian Turkology.

One of the scientists who left their mark on the field of Russian Turkology is Dmitri Dmitriyevič VASİLYEV. VASİLYEV’s works are mainly on ancient Turkic history and ancient Turkic inscriptions. However, he did not confine himself to these aspects of Turkology as he conducted many studies and wrote many papers on the lives, beliefs, languages, literature works, and cultures of the Turks.

Russian Academy of Sciences member Dmitri Dmitriyevič VASİLYEV, who dedicated his life to Turkology, Turkic history, and Turkic inscriptions, passed away of Covid-19 on 18 January 2021.

In this article, the life and the character of VASİLYEV, as well as some of his studies on Turkology and epigraphy, were discussed.

Keywords: Dmitri Dmitriyevič VASİLYEV, Russian Federation, Turkology, ancient Turkic inscriptions, history.

İnsanların hayatlarında aynı işi / aynı mesleği seçip âdeta kader birliği yaptıkları önemli kimseler vardır. Bu kimseler bazen aynı zamanda ve aynı mekânda; bazen de farklı zamanlarda ve farklı mekânlarda kader birliği yaparlar. Zaman ve mekân sınırı tanımayan, temelinde öğrenmenin, öğretmenin ve bilgi alışverişinin olduğu bu bağ, öğreten ile öğrenen arasındaki dayanışmanın da en karakteristik ve en ideal örneğini oluşturur. İşlerinin ve mesleklerinin bir araya getirip birbirlerine yakınlaştırdığı bu tür insanlara yazıt bilimi alanında da rastlanır. Nitekim yazıt bilimi alanında çalışan insanlar da hem yaşadıkları ülkelerdeki hem de ülkelerinin dışındaki meslektaşlarıyla irtibat kurarak mesleki dayanışma içinde olmuşlardır.

Üniversitede öğrenciyken Hocam Efrasiyap GEMALMAZ’ın yönlendirmesiyle 1983-1984 yıllarında *Eski Türkçenin Lügati*’ni bitirme tezi olarak hazırlamıştım. Bu tezin 1985 yılında Edebiyat Fakültesi tarafından kitap olarak yayımlanması (ilerleyen zamanlarda) benim alanımı da meslekte takip edeceğim yolu da âdeta belirlemişti. 1986 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olduktan sonra aynı üniversitede 1987-1994 yıllarında yüksek lisans ve doktora öğrenimi görmüş; *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi* üzerine de doktora tezimi hazırlamıştım. Benim yurt içindeki ve yurt dışındaki bilim insanlarıyla / meslek büyükleriyle irtibatım da lisansüstü öğrenim gördüğüm yıllara dayanır.

1990’lı yılların öncesinde ve başlarında Eski Türk Dili, Eski Türk Yazıtları, Yazıt Bilimi / Epigrafi, Türk Lehçeleri alanlarında çalışanların sayısı fazla değildi. Söz konusu alanlarda yazılanlar da azdı ve bunların bir kısmına da ulaşmak hakikaten zordu.

Doktora tezimi hazırladığım yıllarda Türkiye’de belirtilen alanlarda çalışan bazı bilim insanlarıyla (Hocam Efrasiyap GEMALMAZ’ın isteği üzerine) gidip görüşmeler yaptım. Kimi

bilim insanları mizaçlarından dolayı; kimi bilim insanları da yoğunlukları sebebiyle bana vakit ayıramayacaklarını söyleyince hem alanımla ilgili kaynaklara ulaşabilmek hem de alanın üstatlarıyla tanışıp onların engin bilgilerinden yararlanabilmek için Sovyetler Birliği sınırları içinde yaşayan bilim insanlarıyla irtibat kurmaya çalıştım. O dönemlerde irtibat kurabilmenin en geçerli yolu mektup yazmaktı. Yazmış olduğum mektuba ilk cevap veren Sovyetler Birliği Dönemi'nin en büyük yazıt bilimcilerinden biri olarak kabul edilen Azerbaycanlı Türk bilim insanı Prof. Dr. Meşedihanım NE'MET(OVA) oldu.

Meşedihanım NE'MET'in daveti üzerine Azerbaycan'a gitmiş; ondan yazıt bilimiyle ilgili bilgileri uygulamalı olarak öğrenmiş; eski Türk yazıtları, yazıt bilimi ve Eski Türkçe Dönemi'yle ilgili birçok kaynak edinmişim.

Üzerlerinde: A. ABDIRAZAKOV, G. ABDURAHMANOV - A. RÜSTEMOV¹, A. AMANJOLOV, Z. B. ARAGAÇI, G. AYDAROV, G. F. BABUŞKİN, V. V. BARTHOLD, N. A. BASKAKOV, İ. A. BATMANOV, B. BAZILHAN, A. N. BERNŞTAM, A. K. BOROVKOV, C. CEFEROV, Ç. CUMAGULOV, A. D. GRAÇ, L. N. GUMİLYEV, V. G. GUZEV, F. HIRTH', M. JOLDASBEKOV, V. A. KALLAUR, E. A. KAYDAROV, A. KAYUMOV, İ. L. KIZLASOV, S. V. KİSELEV, S. G. KLYAŞTORNIY, V. G. KONDRATEV, K. KONKOBAEV, A. N. KONONOV, İ. V. KORMUŞIN, N. N. KOZMIN, V. U. MAHPİROV, S. Ye. MALOV, M. H. MANNAY-OOL, A. MEHEREMOV, P. M. MELİORANSKIY, Y. MEMMEDOV, V. M. NADELYAYEV, V. M. NASİLOV, E. NOWGORODOVA, H. PERLEE, L. P. POTAPOV, G. A. PUGAÇENKOVA - L. I. REMPEL', A. A. RADJABOV, W. RADLOFF, G. J. RAMSTEDT, E. RECEBOV, E. RİNÇEN, Y. RİNÇEN, K. SADİKOV, A. N. SAMOYLOVIÇ, G. SCHLEGEL, N. K. SER-ODJAV, SHIRATORI, S. SIDIKOV, G. İ. SPASSKIY, İ. V. STEBLEVA, A. M. ŞÇERBAK, M. ŞİNEHÜÜ, A. ŞÜKÜR, E. C. ŞÜKÜROV - A. M. MEHERREMOV, E. R. TENİŞEV, P. A. TROYAKOV, D. D. VASİLYEV, D. F. VİNNİK - P. N. KOCEMYAKO, B. Ya. VLADİMİRTSOV, V. Ye. VOYTOV, Y. M. YADRINTSEV... gibi değerli bilim insanlarının adlarının yazılı olduğu pek çok esere (kitaba, makaleye) o dönemde ulaştığımı belirtmek isterim.²

(Rahmetle ve şükranla andığım) Hocam Meşedihanım NE'MET'in³ sayesinde Eski Türkçe ve yazıt bilimi alanlarında çalışan pek çok bilim insanını da önce eserlerinden sonra da

¹ Aynı esere birlikte imza atmış bilim insanlarının adları eserin üzerinde adı ilk sırada bulunandan başlamak üzere birlikte dikkatlere sunulmuştur.

² (Kök)türk harfli eski Türk yazıtlarının ve Eski Türkçe Dönemi eserlerinin gün yüzüne çıkarılmalarında, bilim dünyasına tanıtılmalarında, araştırılıp incelenmelerinde ve yayımlanmalarında Sovyetler Birliği Dönemi'nde özverili çalışmalar yapan bilim insanlarının rolü oldukça fazladır. Nitekim yukarıda adları belirtilen bilim insanlarının yaptıkları çalışmalar ve yayımladıkları eserler sonraki dönemlerde yapılanlara ve yazılanlara birçok bakımdan kaynak teşkil etmiştir. Söz konusu eserlerin bir kısmının ise hâlâ aşilamadığını da kaydetmek gerekir.

³ Meşedihanım Sadullahgızı NE'MET, 05.01.1924 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkenti Bakü'nün merkeze bağlı II. Zabrat köyünde dünyaya gelir. NE'MET, on iki yaşında iken annesini ve babasını kaybeder. Sıkıntı içinde geçen ilk, orta ve lise öğreniminin ardından 1943 yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi Şarkşinaslık Fakültesinin Farsça Bölümüne girer. Her türlü yokluğa ve yoksulluğa rağmen 1948 yılında üniversiteden mezun olur. NE'MET, 1949 yılında Azerbaycan İlimler Akademisi Tarih Enstitüsü Epigrafya Bölümüne asistan olarak girer. NE'MET, epigrafi (yazıt bilimi) alanında 1954 yılında uzman; 1968 yılında doktor; 1975 yılında doçent; 1989 yılında profesör olur. NE'MET, 2001 yılında Azerbaycan Bilimler Akademisine üye olarak seçilir. Prof. Dr. Meşedihanım S. NE'MET, Arap harfli yazıtlarla ilgili birçok belgeleme yöntem ve tekniğinin hem teorisyeni hem de ilk uygulayıcısıdır. Türkçe, Rusça, Farsça, Arapça, İngilizce ve Ermenice bilen Meşedihanım S. NE'MET, evli ve iki çocuk annesidir. Meşedihanım S. NE'MET, 26.12.2016 tarihinde (94 yaşında) Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Türkçe (Azerbaycan Türkçesi), Rusça ve İngilizce olarak yazılmış 30'dan fazla eseri bulunan Meşedihanım Sadullahgızı NE'MET'in hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Alyılmaz, 1997, s. 216-223; Alyılmaz; 2014, s. 183-189; Ne'met, 2009.

bizzat görüşüp tanışarak yakından tanıma fırsatı bulmuştum. Dmitri Dmitriyeviç VASİLYEV ile tanışmam da 1990'lı yılların başında Hocam Meşedihanım NE'MET'in sayesinde oldu.

Peki kimdir Dmitri Dmitriyeviç VASİLYEV?

Dmitri Dmitriyeviç VASİLYEV'in öz geçmişinden kısaca bahsetmek gerekirse: VASİLYEV, 11 Ekim 1946 tarihinde Moskova'da dünyaya gelmiş; yükseköğrenim dönemine kadar olan eğitim hayatını Moskova'da sürdürmüştü; Mihail Vasilyeviç LOMONOSOV adına Moskova Devlet Üniversitesi Doğu Bilimleri Fakültesi Türkoloji Bölümünden 1971 yılında mezun olmuştur.

VASİLYEV, Türkoloji Bölümünde okurken tanıştığı sınıf arkadaşı Elena PODKOLZİNA Hanım'la⁴ 22.01.1970 tarihinde evlenmiş; evliliklerinden Dmitri ve Aleksandr⁵ adlarını verdikleri iki erkek çocukları olmuştur.

Foto 1: VASİLYEV Ailesi'ne ait bir görüntü⁶

VASİLYEV, ömrünü mesleğine ve Türklük bilimine adanmış; yazdığı birbirinden değerli eserlerle ve yaptığı son derece anlamlı akademik faaliyetlerle Türklük bilimi alanına önemli katkılar sağlamış bir bilim adamıdır.

⁴ 17.04.1949 Moskova doğumlu olan Elena VASİLYEVA, mezuniyeti sonrasında, 1971-1994 yılları arasında Moskova Radyosunun Yurt Dışı Yayın Şubesinde tercüman, spiker, editör, program müdürü olarak görev yapar; 1994-2015 yılları arasında ise T.C. Moskova Büyükelçiliğinde tercüman olarak çalışır. VASİLYEVA, 2015 yılında emekliye ayrılır ve Rusya Devlet Beşeri Bilimler Üniversitesinin Uluslararası Rus-Türk Merkezinde Türkçe öğretmenliği yapar. VASİLYEVA, 12 Ocak 2021 tarihinde Covid19 salgını yüzünden hayatını kaybeder. (Bilgileri edindiğim Aleksandr VASİLYEV'e teşekkür ederim).

⁵ VASİLYEV'lerin kimya alanında doktorasını tamamlayan büyük oğulları Dmitri, hâlen özel sektörde çalışmaktadır. Küçük oğulları Aleksandr ise baba mesleğini seçerek Tarih alanında doktorasını tamamlamıştır. Aleksandr VASİLYEV, hâlen Doçent unvanıyla Rusya Bilimler Akademisinde görev yapmaktadır.

⁶ Fotoğraf için Aleksandr VASİLYEV'e teşekkür ederim.

VASİLYEV'in münferit ve müşterek olarak hazırlamış olduğu 20'den fazla eseri bulunmaktadır. Ancak onun:

Grafiçeskiy Fond Pamyatnikov Tyurkskoy Runiçeskoj Pis'mennosti Aziatskogo Areala (Opit Sistemizatsii), Moskova, 1983;

Korpus Tyurkskih Runiçeskih Pamyatnikov Basseyna Yeniseya, Leningrad, 1983;

Korpus Tyurkskih Runiçeskih Nadpisey Yujnoy Sibiri: Çast 1. Drevnetyurkskaya Epigrafika Altaya, Astana, 2013... adlı eserleri onu yazıt bilimi alanında “unutulmazlar” ve “yeri doldurulamazlar” arasına sokmuştur.⁷

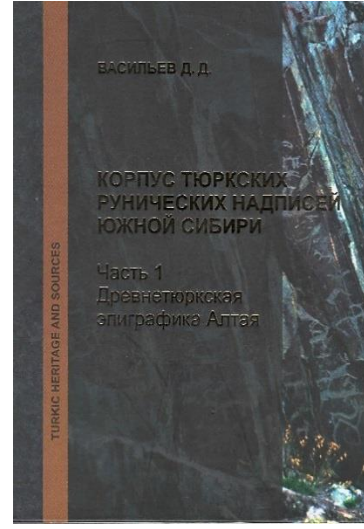
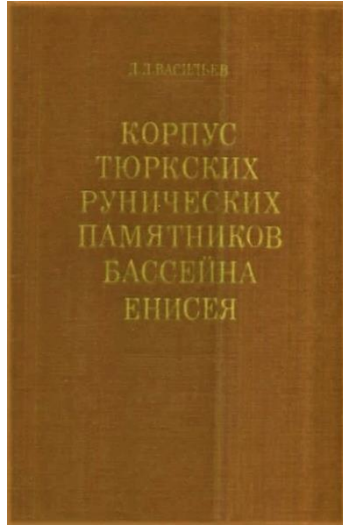
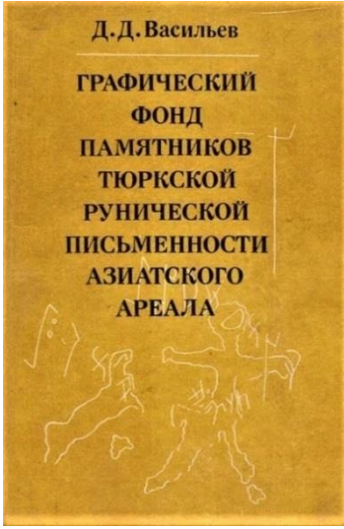

Foto 2, 3, 4: VASİLYEV'in eski Türk yazıtlarıyla ilgili kitaplarının kapaklarının görüntüleri

VASİLYEV, çok yönlü bilim insanıydı. Yukarıdaki eserlerinin yanında yazıt bilimi ve tarih alanına kaynak teşkil edecek birçok eserin de yayımlanmasına vesile oldu. RADLOFF Atlas'ından seçilen sayfalardan oluşan ve TİKA tarafından yayımlanan *Orhun: Moğolistan Tarihi Eserleri Atlası (Seçilmiş Sayfalar)*⁸ (Ankara, 1995) adlı kitap ile Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan *Eski Fotoğraflarda Bir Zamanlar Kırım* (Ankara, 2017) onun sayesinde gün yüzü görmüştü.

⁷ VASİLYEV'in hayatta iken en çok arzuladığı şeylerden biri (Kök)türk harfli yazıtlarla ilgili başvuru eseri niteliğindeki birbirinden değerli kitaplarının Türkiye'de yayımlanmış olduğunu görmektir. Kendisiyle bir araya geldiğimizde kitaplarının Türkiye'de basılmasıyla ilgili olarak daha önce (bir proje kapsamında) çalışmanın yapıldığını ancak yayımlanma aşamasına gelindiğinde çeviriyi yaptıranlarla yayıncı kurum arasında yaşanan telif sorunu yüzünden bunun bir türlü gerçekleşmediğini söyleyip üzüntülerini dile getirirdi.

⁸ Bu kitabın Rusçadan Türkçeye çevirilerini yapanlardan birinin de Elena VASİLYEVA olduğunu belirtmek isterim.

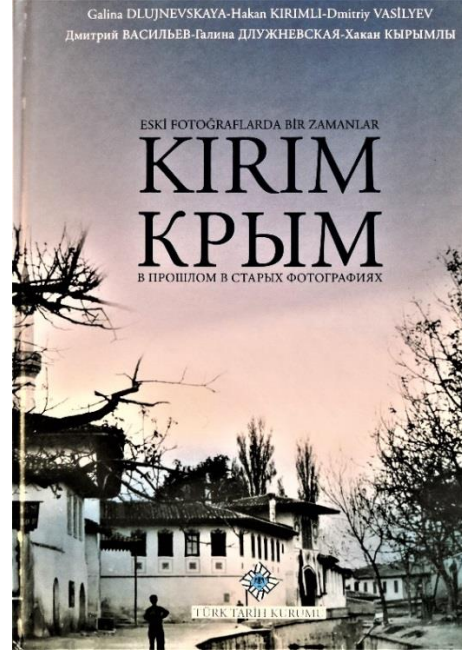
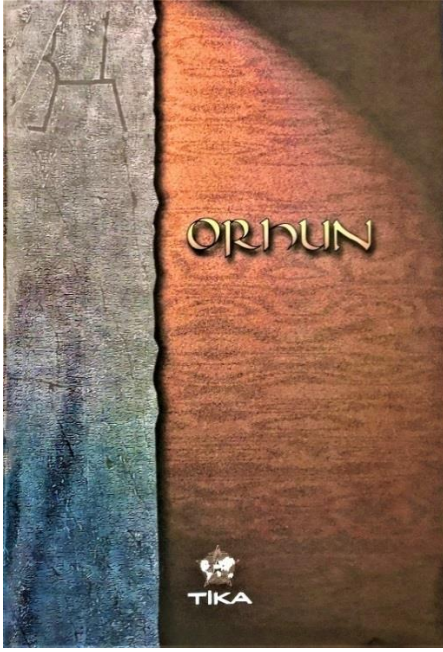

Foto 5,6: VASILYEV'in öncülüğünde hazırlanan kitaplardan ikisinin kapaklarının görüntüleri

VASILYEV, “alan”da çalışan gerçek yazıt bilimcilerden biriydi. 1973-2000 yılları arasında Güney Sibirya'nın Türk bölgelerinde yüzey araştırmaları yapan Rusya Bilim Heyeti'ne katılmış; sonraki yıllarda da yüzey araştırmalarına başkanlık edip pek çok anıtın ve yazıtın bulunmasını sağlamıştı.

VASILYEV, yazıtların buldukları bölgelerde ömür tüketip yazıtların üzerlerindeki epigrafik öğeleri (yazıları, damgaları ve tasvirleri) bütün yönleriyle araştırıp inceleyen; yazıtları yerlerinde görüp kaligrafik ve paleografik özelliklerini tespit eden; yazıtların metinleriyle ilgili yeni okuma, anlamlandırma ve gruplandırma önerilerinde bulunan... bir bilim adamıydı.

Eserlerinde Yenisey ve Altay Yazıtları'yla ilgili olarak hem kendinden önce başka bilim adamları tarafından yayımlanan bilgilere hem de kendisi ve ekip arkadaşları tarafından tespit edilen yeni yazıtlara ait bilgilere, görüntülere ve prorisovkalara (çizimlere) yer vermiş olması, VASILYEV'in eserlerini alanın başvuru eserleri hâline getirmiştir.

VASILYEV, Türklük biliminin her alanıyla ilgileniyordu. Ancak onun asıl ihtisas alanı (Kök)türk harfli yazıtlar (özellikle de Yenisey ve Altay Yazıtları), bu yazıtların paleografik ve epigrafik özellikleri, Türkler, Türklerin yaşayış ve inanış sistemleri idi. Çalıştığı alanın ve onunla ilgili yan disiplinlerin inceliklerini çok iyi biliyordu. İnsanı şaşırtan bir bilgi birikimine sahipti; dil, tarih, yazıt bilimi, uluslararası ilişkiler... alanlarında kendisine sorulan her soruya vereceği makul, mantıklı ve özgün bir cevabı vardı; âdeta “ayaklı kütüphane” gibiydi. Engin bilgisine, birikimine ve deneyimine rağmen az konuşurdu. Alanında yeterli bilgiye sahip olmayanlarla (daha yerinde ifadeyle bilgisiz ve liyakatsiz insanlarla) mecbur kalmadıkça bir araya gelmemeye; bir araya gelmek zorunda kaldığında ise az konuşmaya ve o mekândan çabucak ayrılmaya çalışırdı. Nitelikli ortamlarda nitelikli insanları bulduğunda da güzel Türkçesiyle son derece içten ve istekli bir şekilde konuşur; özgün düşünceleriyle de dikkatleri üzerinde toplayıp adından söz ettirirdi.⁹

⁹ Alanlarının iyileri, başarılıları ve farkındalık oluşturanları, her yerde ve her zaman “sıradan kimseler”in hedefi olurlar. VASILYEV'in de zaman zaman aynı alanda çalışan “sıradan kimseler”in hedefi hâline geldiğini belirtmek isterim.

*Foto 7: VASİLYEV'in alanda epigrafik belgeleme yaparken tespit edilmiş bir görüntüsü
(Foto: <https://www.tuva.asia/news/tuva/9429-vasilev.html>)*

VASİLYEV, onurlu, kararlı ve dik duruşluysu. Dürüst, titiz ve sözünün eriydi. Kolay kolay söz vermez; verdiği sözü de mutlaka yerine getirirdi.

VASİLYEV, yaptığı akademik çalışmalar ve yazdığı birbirinden değerli bilimsel eserler sayesinde ulusal ve uluslararası nitelikte 25 ödüle layık görüldü; ülkemizde de 1989 yılında Türk Dil Kurumu Haberleşme Üyesi, 2000 yılında da “Türk Dil Kurumu Şeref Üyesi” olarak seçildi.

VASİLYEV'in aldığı ödüllerden birkaçının görüntüsünü dikkatlere sunmak yerinde olacaktır.¹⁰

¹⁰ D. Dmitriyeviç VASİLYEV'e verilen ödüllere ait görüntüler <https://ivran.ru/persons/DmitriVasilyev> sayfasından alınmıştır.

Foto 8: Moğolistan Bilimler Akademisi tarafından verilen Kubilay Han Madalyası'nın ve Ödül Belgesi'nin metninin görüntüsü

Foto 9: Şeyh Şamil Vakfı tarafından verilen "Şamil Madalyası"nın görüntüsü

Foto 10, 11: Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı Bilimler Akademisi tarafından verilen "Hizmet Madalyası"nın ve Kökşetau Devlet Üniversitesi tarafından verilen "Ödül Belgesi"nin görüntüsü

Foto 12: Tuva Cumhuriyeti tarafından verilen "Emektar Bilim Adamı Madalyası'nın ve Ödül Belgesi'nin görüntüsü

Foto 13: Türk Akademisi tarafından verilen “Hizmet Madalyası’nın ve Ödül Belgesi”nin görüntüsü

Foto 14: Valeh Hacilar Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı tarafından verilen “Türk Dünyası Hizmet Ödülü”ne ait belgenin görüntüsü

Çalışma ve ilgi alanlarımız birçok bakımdan benzer olduğu için kendisiyle bilimsel - akademik faaliyetler (kongreler, sempozyumlar, çalıştaylar) dışında da görüşürdük. Aramızdaki bilimsel ve akademik faaliyetlerdeki iş birliği yıllar geçtikçe arttı ve ilişkilerimizi güçlendirdi. İhtiyaç duyduğumuzda birbirimizden alanımızla ilgili kaynakları ister; kıskançlık etmeden elimizdeki bilgileri ve belgeleri paylaşır; alandaki yeniliklerden de birbirimizi haberdar ederdik.

*Foto 15: VASİLYEV'in bir görüntüsü
(Foto: Cengiz ALYILMAZ; Düzenleme: Onur ER)*

2001 yılının Haziran ayında Moğolistan'da çalışırken VASİLYEV Hoca'nın da Moğolistan'a geldiğini öğrenip Ulaanbaatar'da kendisini ziyaret etmişim. O da Ulaanbaatar'a gelmeden önce “*Keşke Moğolistan'dayken Cengiz Bey'le de görüşebilsem yeni yazıtlar ve yapılan çalışmalar hakkında bilgi alabilsem*” diye düşünüyormuş. Ekip arkadaşlarım Tsend BATTULGA ve Murat YAKAR ile birlikte kendisini ziyaret ettiğimde yakınlarından birilerini görmüş gibi sevinmiş; bu düşüncesini ifade etmiş ve çok mutlu olmuştu. Görüşmemiz sırasında VASİLYEV Hoca, bana Sibiryaya bölgesinde yeni bulunan (Kök)türk harfli yazıtlardan ve yaptıkları çalışmalardan; ben de ona Moğolistan'da bulunan yeni yazıtlardan ve yaptığımız çalışmalardan bahsettim. İkimiz de çalışma şartlarımızın zorluğundan söz ettik. Sonra bana biraz da esriyle “*Cengiz Bey, işimiz zor; bunu ikimiz de çok iyi biliyoruz. Dağda taşta çok çalıştık; çok yorulduk ve yıprandık. Gel biraz da daha kolay çalışabileceğimiz işler yapalım*” dedi. Ben de *bunun nasıl olacağını sorduğumda “Rusya arşivlerinde Türkiye ve Türklerle ilgili pek çok belge var. Bunların kataloglarını, albümlerini yayımlayalım. Hem tarihî bir görevi yerine getirmiş hem de kolay ve rahat ortamda çalışmış oluruz.”* dedi. VASİLYEV Hoca'yla “*Rusya'daki müzelerde (başta Ermitaj Müzesindekiler olmak üzere) ve arşivlerde bulunan eski Türk kültür ve uygarlık eserleriyle (bu bağlamda eski Türk yazıtlarıyla ilgili) katalogların ve albümlerin hazırlanıp yayımlanmaları hususunu ilerleyen süreçte mutlaka projeye dönüştürülmeliyiz*” diye kararlaştırdık. Kendisinden Rusya arşivlerinde bulunan Türkiye ile ilgili belgelerden ve görüntülerden Erzurum'a ait olanların bir kısmının kopyalarını getirmesini rica ettim; o da uygun olan bir zamanda bu isteğimi yerine getireceğini söyledi.

Atatürk Üniversitesinin o yıllardaki rektörü (merhum) Prof. Dr. Yaşar SÜTBEBAYAZ idi. Moğolistan'dan döndükten sonra kendisine *Rusya arşivlerinde Türkiye ve Erzurum'la ilgili pek çok belge ve görüntünün olduğunu; bunlarla ilgili projelerin ve bilimsel toplantıların yapılabileceğini; söz konusu bilgi ve belgelerle ilgili olarak (bu bilgileri edindiğim) D. D. VASİLYEV'in Atatürk Üniversitesine bir konferans için davet edilmesinin yararlı olacağını* söyledim. Rektör SÜTBEBAYAZ, beni can kulağıyla dinledi; yapılacak davetin zamanını tayin etmemi ve kendisine iletmemi söyledi.

(Merhum) Rektörümüz Yaşar SÜTBEBAYAZ tam anlamıyla işinin ehli ve sözünün eriydi. Ertesi yıl üniversitemizin bilimsel faaliyetleri arasında yer alan (23 Temmuz 1919 - 7 Ağustos 1919 tarihleri arasında yapılan) Erzurum Kongresi'nin yıl dönümü kutlamalarına (benim kendisine hatırlatmam üzerine) VASİLYEV Hoca'yı (o yıllarda öğrenci; bugünlerde ise ciddi bir bilim insanı olan) oğlu Aleksandr ile birlikte davet etti.¹¹

VASİLYEV Hoca, 23-25 Temmuz 2002 tarihlerinde Erzurum Valiliği, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi ve Atatürk Üniversitesinin paydaşlığında “23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kurtuluşun Günümüze Erzurum I. Uluslararası Sempozyumu”nda, “XX. Yüzyılın Başlarında Erzurum ve Civarı (Rus Arşivlerinde Bulunan Malzemelere Göre)” başlıklı bir bildiri sundu. Bildirisinde Erzurum'la ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan bazı şehirlerimizle ilgili Ruslar tarafından savaş yıllarında çekilmiş son derece ilgi çekici bazı fotoğrafları ve belgeleri ilgilileriyle paylaştı; bu fotoğrafları ve belgeleri daha sonra Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğüne bağışladı. (Bugün birçok eserde bulunan, farklı mekânlarda ve sanal ortamlarda sergilenen Erzurum'la ilgili eski fotoğrafların bir kısmının VASİLYEV tarafından Rus arşivlerinden seçilip getirilen fotoğraflar arasında yer aldığını da belirtmek isterim).

¹¹ Davetin gerçekleşmesinde Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünün o dönemki yöneticileri Prof. Dr. S. Esin DERİNSU DAYI ve Prof. Dr. Yavuz ASLAN'ın da büyük gayretleri olduğunu belirtmek isterim.

Foto 16: VASİLYEV tarafından getirilen ve Erzurum'daki Hatuniye Medresesi'nin üzerindeki betimlemeleri yansıtan bir fotoğraf

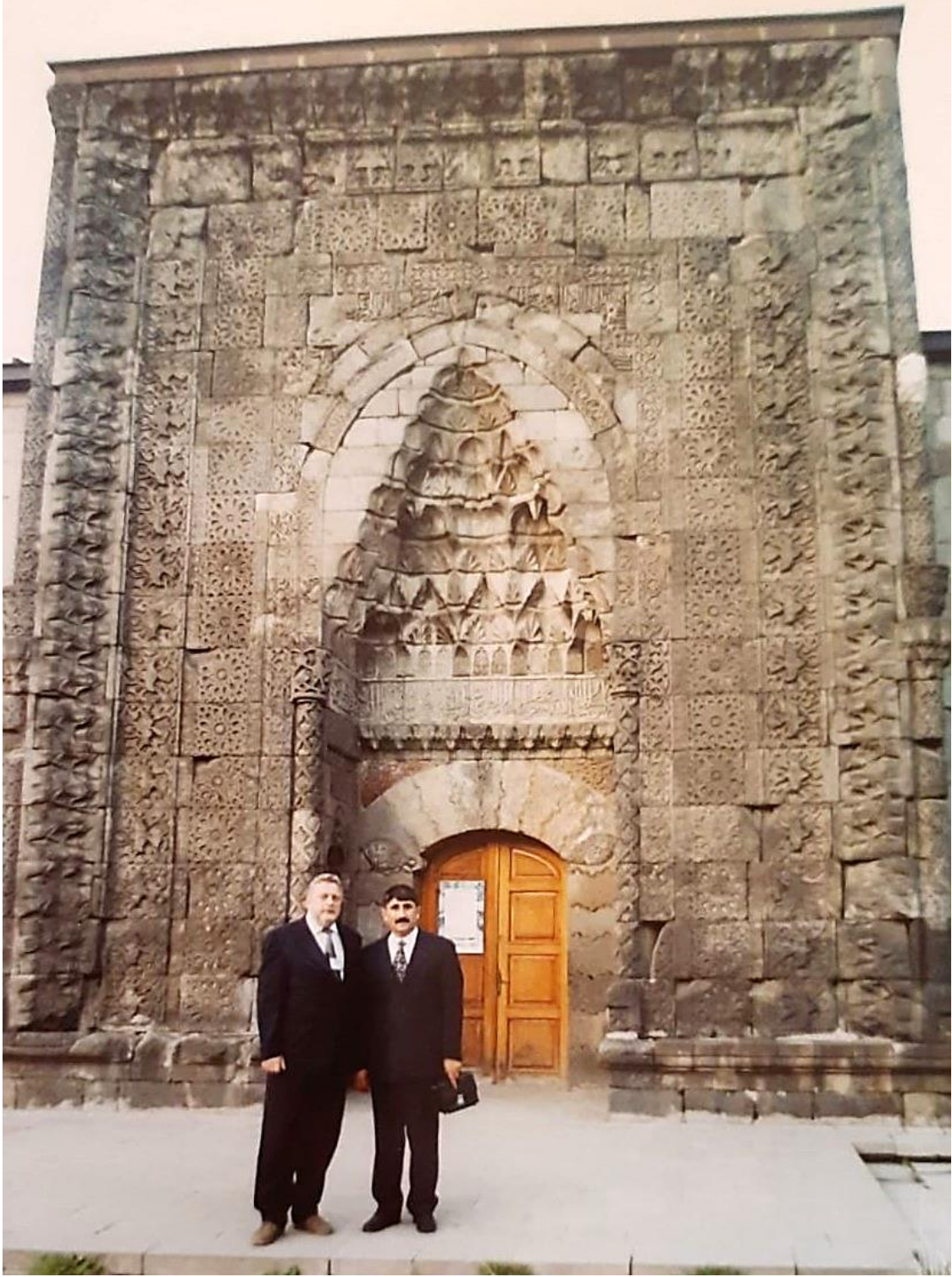

Foto 17: VASİLYEV tarafından getirilen ve Erzurum'daki Hatuniye Medresesi'nin genel görüntüsünü yansıtan bir fotoğraf

Foto 18: VASİLYEV tarafından getirilen ve Erzurum'daki Üç Kümbetler'in ve tarihî mezarlığın¹² genel görüntüsünü yansıtan bir fotoğraf

¹² Fotoğraftaki tarihî mezarlık ne yazık ki sonraki yıllarda hazırlanan (1933, 1935) şehir planları yüzünden Erzurum'daki pek çok mezarlıkla birlikte yok edilmiştir. Erzurum'daki tarihî mezarlıkların ve tarihî eserlerin "kentleşme" adına ortadan kaldırılmasıyla ilgili ilk darbe 1933 yılında Belediye Başkanı Mustafa Durak SAKARYA Dönemi'nde; son büyük darbe de 1935 yılında Erzurum'a III. Genel Müfettiş olarak atanan Tahsin UZER Dönemi'nde vurulur. Asıl görevi bölgede asayiş ve koordinasyonu sağlamak olan ancak kendini "Bölge Valisi", "Belediye Başkanı" kısıcası devlet adına her şey olarak gören Tahsin UZER, Fransız mimar ve kent planlayıcısı Jacques H. LAMBERT'i Erzurum'a davet eder ve LAMBERT de şehir merkezinde kalan bütün mezarlıkların kaldırılmasını uygun görür. Bu dönemde daha önce halkın tepkisinden korktukları için kaldırılamayan bütün mezarlıklar yok edilir. Mezarlıklardan çıkartılan mezar taşları ve sandukalar da yol ve devlet binalarının yapımında kullanılır. Arta kalanlar da benzer işlerde kullanılmak üzere çevre illere götürülür. Ayrıntılı bilgi için bk. Alyılmaz ve Alyılmaz, 2018, s. 294-328.

*Foto 19: VASİLYEV ve ALYILMAZ Erzurum'da Yakutiye Medresesi'nin önünde
(Foto: Aleksandr VASİLYEV)*

Foto 20: VASİLYEV'in "23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kurtuluştan Günümüze Erzurum: I. Uluslararası Sempozyumu"na katılan bazı bilim adamlarıyla birlikte çekilmiş görüntüsü¹³

VASİLYEV Hoca, Erzurum'da bulunduğu süre içinde TRT Erzurum Radyosu'nda canlı yayına katılarak Rusya'da Türkoloji faaliyetleri ve tarihsel süreçte Türk-Rus ilişkileri hakkında çok güzel bir konuşma yaptı.

Erzurum Kongresi'yle ilgili olarak düzenlenen sempozyum programının sonrasında VASİLYEV Hoca, Ruslar tarafından defalarca işgal edilen; Rus-Türk savaşlarına sahne olan; 30 Ekim 1920 tarihinde Rus işgalinden kurtarılan Kars'ı görmeyi çok istediğini söyleyince Kars için bir program yaptık ve ertesi gün birlikte (benim de memleketim olan) Kars'a gittik. Kars seyahatimize ("23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kurtuluştan Günümüze Erzurum" sempozyumuna iştirak edenler arasında yer aldığı için) o günlerde Erzurum'da olan (ve Kars'ta pek çok yakını bulunan) Prof. Dr. Yavuz AKPINAR¹⁴ da katıldı.

Seyahatimiz sırasında arabayı ben kullanıyordum. VASİLYEV ve AKPINAR, son derece samimi bir şekilde: *Türk-Rus ilişkileri, Türkler, Tatarlar ve Ruslar, Rusların Orta Asya'daki ve Kafkasya'daki varlığı, Gaspıralı İsmail ve Tercüman Gazetesi, Mirsaid / Mirseyid Sultangaliyev, Enver Paşa, Basmacılar Hareketi, Ceditçilik ve Ceditçiler, Neriman Nerimanov, Mehmet Emin Resulzade, Hüseyinzade Ali Turan, Rus arşivlerinde Türklerle ilgili belgeler, Rusların Anadolu'yu işgali, Kars'a yerleştirilen Malakanlar ve Malakanların etnik kökeni,*

¹³ Fotoğraftaki bilim insanları soldan sağa doğru: Osman MERT, Cengiz ALYILMAZ, Sadık Kemal TURAL, Aleksandr VASİLYEV, Serpil SÜRMEİLİ, Enver KONUKÇU, Dmitri D. VASİLYEV, Salim CÖHCE, Mehmet TEZCAN.

¹⁴ Yavuz AKPINAR, 16 Aralık 1947 tarihinde Ardahan'da dünyaya gelmiştir. Baba tarafından Karabağ Türklerinden Mehmet Cevat Bey'in oğludur. AKPINAR'ın annesi Miyese Hanım ise baba tarafından Ardahanlı; anne tarafından Erzurum'un Pasinler ilçesindedir. Yavuz AKPINAR, ilk, orta ve lise öğrenimini Ardahan'da ve Kars'ta; yükseköğrenimini (1969), yüksek lisansını (1977) ve doktorasını (1980) ise Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamlamıştır. Yavuz AKPINAR, 1994 yılında "doçent"; 2000 yılında ise "profesör" olmuştur. AKPINAR, Türk Dünyası Edebiyatları araştırmacısı olan bir profesördür. Özellikle Azerbaycan Edebiyatı, Özbek Edebiyatı, Türkistan Türk Edebiyatı, Kırım-Tatar Edebiyatı, İdil-Ural Edebiyatı, Sovyet Dönemi Türk Matbuatı, Türk Dünyası - Türkiye ilişkileri, Türkiye, Azerbaycan ve İran ilişkileri, Türkistan, Kafkasya ve İran'daki fikir, sanat ve edebiyat faaliyetleri onun çalışmalarını yoğunlaştırdığı alanlardır. Yavuz AKPINAR'ın hayatı, eserleri ve Türk dünyası ile ilgili çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Alyılmaz, 2018, s. 73-82.

Aleksandr Puşkin ve Erzurum Seyahatnamesi, Nazım Hikmet, Nazım Hikmet'in Sovyetler Birliği yönetimindeki Türkler üzerinde bıraktığı etki... hakkında kıymetli görüşlerini ve bilgilerini paylaşıyor ben de zaman zaman sohbetlerine ortak olup kendilerine yönelttiğim sorulara verdikleri cevaplarla (bir araya gelmeleri çok zor olan ve kaderin aynı arabada buluşturduğu) değerli bilim insanlarınınengin bilgilerinden istifade ediyordum. Rusya Federasyonu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin hem alanlarına hem Türk dünyasına hem de uluslararası ilişkilere aitengin bilgi birikimine sahip iki değerli bilim adamı, birlikte gerçekleştirdiğimiz Erzurum - Kars seyahatimiz sırasında tek kelimeyle “muhteşem” bir Türkoloji ziyafeti sundular.

VASİLYEV Hoca, gerçekten çok kadirşinastı. Bilgili ve değerli olduğuna inandığı insanlara hak ettikleri değeri mutlaka verir; onlara elinden geldiğince imkân sağlar; onları koruyup gözetirdi. Bununla ilgili bir anımı paylaşmak isterim:

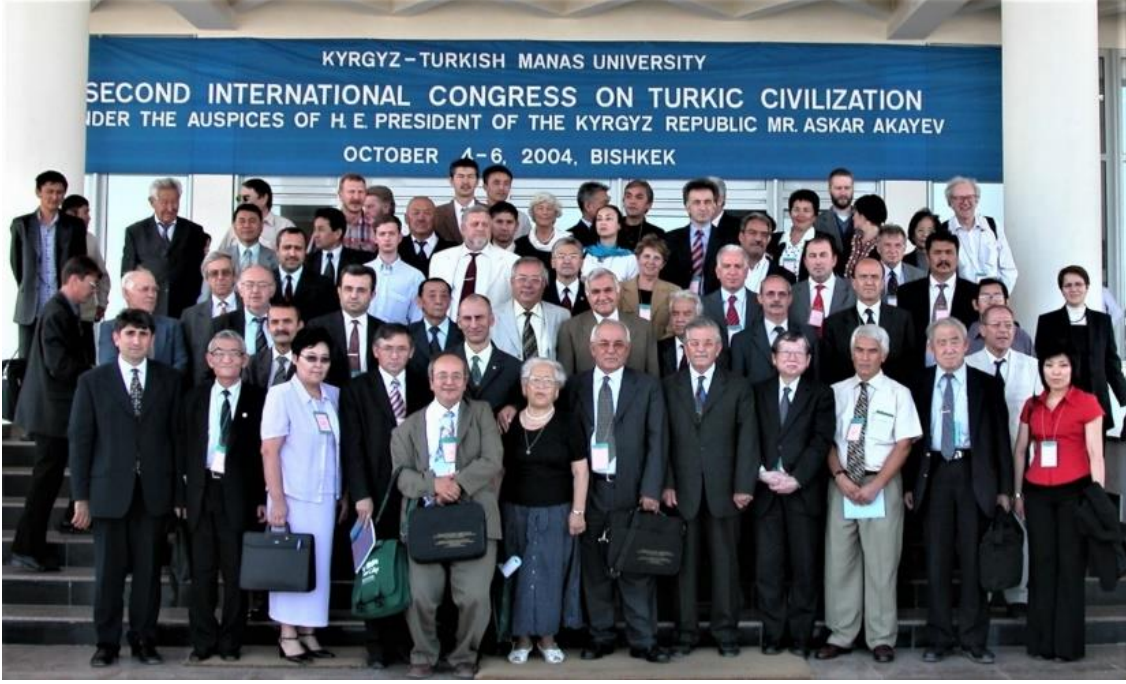

Foto 21: II. Uluslararası Türk Uygarlığı Kongresi: Türk Uygarlığının Dünya Uygarlığı İçindeki Yeri” adlı kongreye katılan bilim insanlarından bir kısmının birlikte çekildikleri görüntü (Foto: Nurdin USEEV)

2004 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak çalışıyordum. 04-06 Ekim 2004 tarihleri arasında Manas Üniversitesinin ev sahipliğinde “II. Uluslararası Türk Uygarlığı Kongresi: Türk Uygarlığının Dünya Uygarlığı İçindeki Yeri” adlı kongre gerçekleştirildi.

Foto 22: D. D. VASİLYEV'in oğlu Aleksandr ile birlikte,
II. Uluslararası Türk Uygarlığı Kongresi'nde çekilmiş görüntüsü (Foto: C. ALYILMAZ)

Kongreye alanlarında temayüz etmiş pek çok bilim insanı katıldı. Kongrede ben de eski Türk yazıtlarıyla ilgili bir bildiri sunmuş; *eski Türk yazıtlarına gereken ilginin gösterilmesi, Türk devlet ve topluluklarının yazıtların korunması için birlikte hareket etmelerinin gerektiği ve yazıt bilimcilere destek olunması...* hususlarında da önerilerde bulunmuştum. Ben konuşmamı tamamladıktan sonra söz alan (ve kongreye Türkiye'den katılan) bilim adamlarından biri “*Ne demek istiyorsun kardeşim; “yardımcı doçent” olduğun hâlde devlet seni getirip Manas Üniversitesi'ne Hoca yapmış. Ne yapacaksan kendin yapacaksın.*” diyerek bana karşı çıktı. Bunun üzerine salonda bulunan VASİLYEV söz alıp:

“*Şu an aramızda bulunan Hocam Sergey KLYAŞTORNIY, ben ve pek çok bilim adamı arkadaşım, RADLOFF ve arkadaşlarının açtığı yoldan ilerleyerek eski Türk yazıtlarıyla ilgili çalışmalar yaptık ve kitaplar yazdık. Ancak hiçbirimiz Cengiz ALYILMAZ Bey'in yaptıklarını yapamadık. Çünkü o, yazıtların bulunduğu bölgelerde çalıştı; bilgisayar teknolojilerinden yararlanarak, modern fotogrametrik ve epigrafik yöntemleri de kullanarak yazıt bilimi alanına büyük katkılar sağladı. Bugün eski Türk yazıtlarıyla ilgili pek çok yeni bilgiyi ve yeniliği ona borçluyuz. İzniniz olursa onu ayakta alkışlamak istiyorum*” dedi. Onun bu konuşması ve alkışlaması üzerine salondakilerin hepsi birden beni alkışladılar. (VASİLYEV Bey'in benimle ilgili söylediği sözlerden sonra pişmanlık duyan Türk bilim adamı da oturumun sonunda sanki o konuşmayı o yapmamış gibi gelip beni tebrik etmişti).

VASİLYEV, II. Uluslararası Türk Uygarlığı Kongresi'nde benimle ilgili yapmış olduğu konuşmasında yer alan ifadelerin benzerlerine tarafımdan hazırlanan (*Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde* (Ankara, 2007) adlı kitaba yazmış olduğu “Sunuş” bölümünde de yer vermişti:

Eski Türk anıtlarının ve yazıtlarının bilimsel yöntemlerle araştırılmasının tarihi, yaklaşık iki yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. Bugün de önkileri tamamlayan, açıklayan, doğrulayan, düzelter makaleler, bildiriler, kitaplar ve metinler yayımlanmaktadır. Bu durum “önceki araştırmacıların eserlerinin değerlerinin azaldığı, bir işe yaramadığı anlamına” gelmez. Nitekim bilimde yeni görüşler ileri sürme, farklı değerlendirmeler yapma, yanlışları düzeltme önceki çalışmaların ışığında mümkündür.

Dr. Cengiz ALYILMAZ tarafından okuyuculara sunulan bu kitap son zamanlarda yayımlanan eserler içinde özel yere ve öneme sahiptir. ALYILMAZ, son 10 yıldan beri eski Türk yazıtlarını elektronik ortama aktarmakta ve bu yazıtların epigrafik belgelerini dijital fotogrametri tekniğiyle gerçekleştirmektedir. Türk yazıtlarını araştırıp inceleyen ve yaklaşık 20 yıldan beri Türk tekstolojisinde ve paleografisinde “nicel yöntemler”in kullanılmasının gerekliliğini savunan birisi olarak bu durum beni ziyadesiyle memnun etmiştir. Çünkü bu nicel yöntemlerle (özellikle de dijital fotogrametri yöntemiyle) yazıtların yalnız tekstolojik ve paleografik özellikleri değil; görsel, sanatsal, kültürel ve tarihî değerleri de ilgi çekici şekilde sunulmaktadır. Bu da öğrencilerin ve genç bilim adamlarının alana ilgi duyması bakımından da önemlidir.

Dr. Cengiz ALYILMAZ’ın geleneksel yöntem ve tekniklerle nicel yöntem ve teknikleri görüntüler eşliğinde ele alıp incelediği / tanıttığı bu kitap, başta eski Türk yazıtlarıyla uğraşan bilim adamları olmak üzere Türkoloji ile ilgili diğer alanlarda (tarih, sanat tarihi, arkeoloji... alanlarında) çalışan uzmanlar ve öğrenciler için de başvuru yapıtı niteliğindedir (Vasilyev; Alyılmaz, 2007, s. VII).

VASİLYEV, âdeta bilim için, Türkoloji için, eski Türk tarihi ve eski Türk yazıtları için dünyaya gelmiş biriydi. Hayatının büyük bölümünü belirtilen alanlarda düzenlenen bilimsel ve akademik faaliyetlerle geçirdi; (bazı istisnalar dışında) tatilini Sibiryaya bölgesinde çalışarak yaptı.

O, hayattayken tarih, yazıt bilimi, dil, edebiyat... alanlarında düzenlenen ulusal ve uluslararası bilimsel ve akademik nitelikli etkinliklerde kimi zaman düzenleme kurulu başkanı kimi zaman da katılımcı olarak görev aldı; değer verdiği bilim insanlarıyla da yakından ilgilenmeyi ve onlara destek olmayı ihmal etmedi.

Foto 23: VASİLYEV, Türk tarihçi Prof. Dr. Mehmet TEZCAN ile¹⁵

Foto 24: VASİLYEV, Kırım'da düzenlenen bir etkinlik sonrasında katılımcularla birlikte Bekir Sıtkı ÇOBANZADE'nin heykelinin önünde¹⁶

¹⁵ Fotoğraf için Bursa Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet TEZCAN'a teşekkür ederim.

¹⁶ Fotoğraf için Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Derya Derin PAŞAOĞLU'na teşekkür ederim.

Foto 25: VASİLYEV, meslektaşı C. ALYILMAZ ile birlikte 10-15 2007 tarihinde Ankara'da düzenlenen ICANAS 38'de (Foto: Osman MERT; Düzenleme Onur ER)

VASİLYEV asistanlık yıllarından beri eski Türk yazıtlarının bulunduğu bölgelerde ve müzelerde çalışan; yazıt bilimi alanının birçok yöntem ve tekniğini bilen ve uygulayan; “*Yazıt bilimci nasıl olmalıdır?*”¹⁷ sorusuna alanda ekip arkadaşlarıyla yaptığı çalışmalar ve yazdığı eserlerle cevap veren; birkaç dil bilen ender bilim insanlarından biriydi.

¹⁷ Yazıt bilimi farklı konularda, farklı objeler üzerine yazılmış / işlenmiş yazıtlarla [ve diğer grafiksel dil öğeleriyle (petroglifler, damgalar...)] ilgili araştırma ve incelemeler yapan; pek çok bilim dalıyla (tarih, sanat tarihi, coğrafya, lengüistik, paleografi, paleontoloji, arkeoloji, antropoloji, etnoloji, nümismatik, fotogrametri, jeodezi...) yakın ilişkisi olan bir bilim dalıdır. Yazıt bilimci ise yazıt biliminin temel ilkelerini, yöntemlerini ve tekniklerini bildiği kadar anılan bilim dallarının temel prensiplerini ve kurallarını da bilen; onlardan yararlanan kişidir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Alyılmaz, 2010, s. 313-314; Alyılmaz, 2016, s. 117-126.

Foto 26: VASİLYEV, Minusinsk'te N. M. MART'YANOV Müzesinin önünde (Türklog) Viktor BUTANAYEV, (N. M. MART'YANOV Müzesi Müd.) Liudmila ERMOLAEVA ve (Budapeşte Müzesi Müd.) Teodor İŞTVAN ile birlikte¹⁸

VASİLYEV Hoca, ilerleyen yaşına ve bazı sağlık sorunlarına rağmen bir yandan fırsat buldukça yazları Sibiryâ bölgesine gidip alanda çalışmalarını sürdürüyor ve yeni yazıtlardan bizleri de haberdar ediyor; bir yandan Rus arşivlerindeki Türklerle ilgili belgeleri ortaya çıkarıp bunları yapılan kongre, sempozyum ve konferanslarda ilgilileriyle paylaşıyor; diğer yandan da Rusya Bilimler Akademisindeki hocalık ve idarecilik görevlerini başarılı bir şekilde yürütüyordu.¹⁹

¹⁸ Fotoğraf için (N. F. Katanov Adına Hakasya Devlet Üniversitesi Öğretim Üyesi Tarihçi, Etnolog, Arkeolog) Prof. Dr. Viktor Ya. BUTANAYEV'e çok teşekkür ederim. VASİLYEV'in ekip arkadaşı olan BUTANAYEV, Hakasya ve çevresindeki özerk cumhuriyetlerde bulunan eski Türk yazıtlarıyla ve Türk kültür varlıklarıyla ilgili özverili çalışmalarını uzun yıllardan beri sürdürmektedir. BUTANAYEV, yapmış olduğu yüzey araştırmaları sırasında (Kök)türk / Türk alfabesiyle yazılmış pek çok yazıtın da bulunmasına vesile olmuştur. VASİLYEV Hoca'nın çok sevdiği ve değer verdiği arkadaşlarından biri olan BUTANAYEV, söz konusu hizmetlerinden dolayı Valeh HACILAR Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı tarafından "2020 Yılı Türk Dünyası Hizmet Ödülü"ne layık görülmüştür. Aynı ödüle 2018 yılında da VASİLYEV'in, layık görüldüğünü hatırlatmak gerekir.

¹⁹ VASİLYEV, belirtilen akademik ve idari görevlerinin yanında Rusya Federasyonu Dumasına, Rusya Federasyonu Senato Başkanlığına, Rusya Federasyonu Eğitim Bakanlığına ve Rusya Bilimler Akademisi Başkanlığına da danışmanlık etmekteydi. VASİLYEV, (danışmanlığı sırasında) Rusya ile Türkiye arasında zaman zaman yaşanan sorunların, olumsuzlukların giderilmesinde, çözüme kavuşmasında ve iyileştirilmesinde önemli rol oynamış; Rusya-Türkiye ilişkilerine büyük katkı sağlamıştır.

*Foto 27: VASİLYEV'in Hakasya'da alan araştırması sırasında çekilmiş bir görüntüsü
(Foto: Viktor BUTANAYEV)*

*Foto 28: VASİLYEV, ekip arkadaşları (Türklog) Viktor BUTANAYEV ve
Araştırmacı, Tarihçi Ressam Nikolay RİBAKOV ile birlikte
Hakasya'da bir kurganda inceleme yaparken*

Valeh HACILAR Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı olarak VASİLYEV’i söz konusu anlamlı ve özverili çalışmalarından ve eserlerinden dolayı “2018 Yılı Türk Dünyası Hizmet Ödülü”ne layık görmüştük. Kendisine telefon edip ödülle ilgili haberi verdiğimde çok memnun olmuştu. Ödül törenini (vakfımız tarafından aynı yıl ödüle layık görülen diğer bilim insanlarının da katılımıyla) 3 Mayıs 2019 tarihinde Bursa’da yapacaktık. VASİLYEV Hoca, daha önce hiç gelmediği (Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarındaki başkenti) Bursa’yı (bir tarihçi olarak) görmeyi de çok arzu ediyordu. Önce uygun bir zaman bulamadık; sonra da Covid19 salgını yüzünden ödül törenini düzenleyemedik ve ödülü Türk Tarih Kurumu ile Erciyes Üniversitesinin paydaş olarak düzenledikleri sempozyuma katılmak üzere Türkiye’ye (Kayseri’ye) gelen oğlu Aleksandr vasıtasıyla ilettik.

2020 yılında da birkaç kez telefonla görüştük. 2020 yılının ortalarında beni arayıp Rusya Bilimler Akademisinde ders vermem için davet etti. *Rusya Bilimler Akademisinde birlikte çalışmamızın, birlikte projeler yapmamızın ve eserler yayımlamamızın hem alanımıza hem de Rusya - Türkiye ilişkilerine büyük katkı sağlayacağını* söyledi. Ben de *görev yaptığım Bursa Uludağ Üniversitesinde ve Bilim Kurulu Üyesi olduğum Türk Dil Kurumunda işlerimin yoğun olması sebebiyle bunun şimdilik mümkün olamayacağını* kendilerine ifade ettiğimde *davetinin her zaman için geçerli olduğunu; Rusya Bilimler Akademisi olarak kitaplarımı yayımlayabileceklerini ve çalışmalarımı destekleyeceklerini* belirtti. Pandemi sonrasında önce Bursa’da; sonra da Moskova’da bir araya gelip birlikte konferanslar vermeyi kararlaştırdık.

Kararlaştırdık ancak Covid19 salgını önce (12 Ocak 2021 tarihinde) eşi Yelena Hanım’ı; sonra da (18 Ocak 2021 tarihinde) VASİLYEV Hoca’yı aramızdan aldı.

“Esiz... Esiz...

VASİLYEV Bakışı, yitmiş artıki biş yaşında kergek boltı.

Tengrideki künge, yirdeki elinge bökmedi.

Eki oglınta, edgü kadaşında adrıltı.

Bung bu ermiş.

Özüm sakıntım:

Öd tengri yasar; kişi ogı koop ölgeli törümiş”²⁰

Ömrünü Türklük bilimine ve eski Türk yazıtlarına adayan; “bir devrin hafızası” VASİLYEV Hoca, yeni bulunan yazıtları yayımlayamadan; planladığı işlerini ve yarım kalan eserlerini tamamlayamadan; oğulları, yakınları, meslektaşları (Türklük bilimciler, yazıt bilimciler...), öğrencileri, dostları, sevenleri de ona doymadan bu dünyadan göçüp gitti. Hem de çok sevdiği eşi Elena Hanım’la birlikte...

Oğulları Dmitri ve Aleksandr başta olmak üzere bütün yakınlarına, sevenlerine, Rusya Bilimler Akademisi ve Rusya Devlet Sosyal Bilimler Üniversitesi mensuplarına, Türkoloji / Türklük bilimi ve yazıt bilimi camiasına başsağlığı diliyor; kendisini ve eşini şükranla anıyorum. Ruhları şad olsun...

²⁰ Metin, Yenisey ve Orhun Yazıtları’ndaki cümlelerden (Alyılmaz, 2005; Useev, 2011) yararlanılarak Cengiz ALYILMAZ tarafından oluşturulmuştur.

*Foto 28: D. D. VASİLYEV'in vefatı dolayısıyla yapılmış bir tasarım
(Tasarım: M. Fatih KILIÇ)²¹*

²¹ Cengiz ALYILMAZ'ın danışmanlığında hazırlanan tasarımda yer alan (Kök)türk alfabesiyle yazılmış metnin (*Esiz... Esiz... Dmitri Bakşı kergek boltı*) yazımında Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP tarafından hazırlanan fontlar kullanılmıştır. M. Fatih KILIÇ'a ve Levent ALYAP'a teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Alyılmaz, C. (1997). Prof. Dr. Meşedihanım Ne'met. *Bilig Bilim ve Kültür Dergisi*, 5, 216-223.
- Alyılmaz, C. (2005). *Orhun Yazıtları'nın bugünkü durumu*. Ankara: Kurmay.
- Alyılmaz, C. (2007). *(Kök)türk harfli yazıtların izinde*. Ankara: KaraM.
- Alyılmaz, C. (2014). Yazıt bilimi ve eski Türk yazıt bilimi. *I. Uluslararası Uzak Asya'dan Ön Asya'ya Eski Türkçe Bilgi Şöleni 18-20 Kasım 2009*, Afyonkarahisar, 313-314.
- Alyılmaz, C. (2014). 90. Yaşı dolayısıyla Prof. Dr. Meşedihanım Sadullahgızı Ne'met. *Uluslararası TEKE (Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim) Dergisi International Journal of Turkish Literature Culture Education*, <http://www.tekedergisi.com/>, 3(4), 183-189.
- Alyılmaz, C. (2016). Yazıt bilimci kimdir? *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 42, 117-126.
- Alyılmaz, C. (2018). Prof. Dr. Yavuz Akpınar ile 30 yıl. *Türkiye ile Türk Dünyası Arasında Bir Köprü Yavuz AKPINAR Armağanı*. (ed. N. Muradov ve Y. Özkaya). Ankara, 73-82.
- Alyılmaz, C. ve Alyılmaz, S. (2018). Tarih, bilim, kültür ve sanat şehri Erzurum'un imarı ve kalkınması için öneriler. *Uluslararası Erzurum Sempozyumu Bildirileri 12-13 Mart 2018 Erzurum*. (ed. M. Küçükuşurlu, U. Akbulut ve N. Ürkmez). 294-328.
- Dlujnevskaya, G., Kırımlı, H. ve Vasilyev, D. (2017). *Eski fotoğraflarda bir zamanlar Kurum*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kononov, A. N. (2009). *Rusya'da Türk dillerinin araştırılması tarihi*. (çev. K. V. Nerimanoğlu, N. Muradov ve Y. Sevimli). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ne'met, M. (2009). *Daşlaşan sirlere sirdaşı*. (ed. V. Guliyeva). Bakü.
- Radloff, V. V. (1995). *Atlas drevnostey Mongolii, "trudı Orhonskoy ekspeditsii" / Orhun: Moğolistan tarihi eserleri atlası (seçilmiş sayfalar)*. (yay. haz. D. D. Vasilyev. çev. D. Vasilyev, E. Vasilyeva ve S. Bulutsuz). Ankara,
- Sis, N. (2017). Dmitriy Dmitriyeviç Vasilyev. *Türk Diline Gönül Verenler: Yabancı Türkologlar*. (ed. A. Buran). Ankara: Akçağ, 257-261.
- Useev, N. (2011). *Yenisey cazma estelikleri I: leksikası cana tekstter*. Bişkek.

Extended Abstract

Before the dissolution of the Soviet Union when Turkology studies outside Turkey were mentioned, the studies in Germany and the Soviet Union would come to mind. The rivalry of these two countries in years of war did not confine to the battlefield, leading to a rivalry in different scientific fields as well, which was seen in the field of Turkology, too.

As a matter of fact, Soviet Turkology roots very far back. The desire of Russians to know better the Turkic people, with whose tribes and communities they share their geography, had become a state policy during the reign of Tsar Peter the Great, thus laying the foundation of Soviet Turkology as we know it. The Near East politics of Tsar Peter I (b. 1672 - d. 1725) showed that it was necessary to train individuals who could speak Turkic, Persian, and Arabic languages and were knowledgeable about the traditions, customs, and laws of the Near Eastern countries and peoples, and this policy was followed in the following years as well. Undoubtedly, the people the Russians monitored the most closely in the area that includes the Black Sea, Caucasus, and Near East was the Turkic people (Kononov, 2009, s. 37). Russians did

so mostly to keep under control the Turkic tribes and people under their hegemony, to adject the ones that are not under their control, and to detect and prevent any threat that may come from them or Anatolian Turks (Ottomans / Turks).

These goals of Russians had paved the way for the training of valuable Turkology scientists at the Russian Academy of Sciences and other universities. One of the Turkologists who were trained in Russia is Dmitri Dmitriyevich VASİLYEV.

VASİLYEV, was born in Moscow on 11 October 1946, continued his education in Moscow until university, and graduated from Lomonosov Moscow State University, Faculty of Oriental Sciences, Department of Turkology in 1966. VASİLYEV, was an important scientist who devoted his life to Turkology and made a significant contribution to the field with his invaluable studies on Yenisei Inscriptions and Runic Inscriptions of the Altai Mountains, as well as with various other academic activities of great significance.

VASİLYEV, published more than 20 studies individually or jointly. However, his works titled

Grafiçeskiy Fond Pamyatnikov Tyurkskoy Runiçeskoy Pismennosti Aziatskogo Arealı (Opıt Sistematzatsii), Moscow, 1983;

Korpus Tyurkskih Runiçeskih Pamyatnikov Basseyna Yeniseya, Leningrad, 1983;

Korpus Tyurkskih Runiçeskih Nadpisey Yujnoy Sibiri: Çast 1. Drevnetyurkskaya Epigrafika Altaya, Astana, 2013... has made him an "unforgettable" and "irreplaceable" person in the field of epigraphy.

VASİLYEV, received 25 national and international awards for his academic studies and valuable scientific works.

The distinguished and respected Turkologist and epigraphist of the Russian Academy of Sciences, Prof. Dr. Dmitri Dmitriyevich VASİLYEV, passed away of Covid-19 on 18 January 2021.

